

Живот у античком Риму

Живот Римљана раног доба био је једноставан и врло скроман. Римљани су народ пољопривредника и сточара, и поносили су се својим начином живота који су сматрали врлином. Тек много касније, након успешних освајачких ратова, римски начин живота почео је постепено да се мења. Од народа сељака, Римљани су постали народ светских господара.

Свакодневни живот у Риму

Средиште живота у Риму био је Форум (Forum Romanum), главни градски трг. На Форуму се углавном није трговало, већ је ту намену имао Forum Boarium – сточни трг. Преко Форума пролазила је главна римска улица, Света улица, која је водила на Капитол, до храма посвећеног Јупитеру Најбољем Највећем. На тргу се налазила и зграда сената, Curia Hostilia, чија се градња, по традицији, приписивала Тулију Хостилију, трећем краљу. На Форуму се окупљао народ коме су се обраћали конзули или други магистрати с говорнице како би му саопштили закључке или изнели неки проблем. Како су Римљани раног републиканског доба били ратари и сточари, њихов је свакодневни живот био окренут напорном раду. Римљани су нарочито ценили врлину (virtus), побожност (pietas) и веру (fides). Друштвени живот се одвијао на тргу – Форуму, улици или термама. Сусрести се свакога дана са пријатељима, познаницима и поразговарати о свему занимљивом била је готово обавеза сваког Римљанина.

Богати (патрицији) имали су штићенике који су ујутро долазили да их поздраве и да их отправе до Форума. На крају радног дана, око 15 сати, Римљанин је одлазио у терме, где се освежавао купањем уз рецитације младих песника, који су се окушавали у првим стиховима, па су желели да чују мишљење публике. Ту се могла прочитати књига, а могло се и ручати.

Посебно је било занимљиво за време светковина или тријумфа неког војсковође. Шарена поворка војника који воде плен и заробљенике, будуће робове и гладијаторе, пролази испод славолука Светом улицом преко Форума и пење се на Капитол, где ће тријумфатор принети жртву римским боговима.

Куће са становима обрубљивале су уске и кривудавае улице. Главне улице су биле широке 6 до 7,5 метара, а споредне 3,5 до 5 метара. Оне улице које су се успињале обронцима седам брежуљака биле су не само уске, већ и стрме. У најнасељенијим квартовима све су улице биле у сенци због зграда које су се уздизале са обе стране улице и биле увек у гужви због мале ширине.

Имајући једино уљане лампе, Римљани су живели између зоре и мрака. Имућнији су, изузев ако су припадали цет – сету чији су чланови заменили ноћ за дан и обрнуто, устајали у зору – између 4.30 и 7.30, што је зависило од доба године. Јутарња тоалета господара куће била је једноставна и брза. Он је спавао у доњем вешу, што је била опште прихваћен обичај. Требало му је свега неколико секунди да ујутро обује сандале и баци неколико капи воде у лице – бријачу и у терме (купатило) ишао је касније. Ако би дан укључивао службену јутарњу посету или седницу Сената – облачио је тогу. Господарици куће је требало нешто више времена. Она је имала своју собу, а оно што ју је успоравало је била њена фризура и шминкање. Користиле су руж за усне, сенку за очи, креме за кожи и другу козметику.

Римска породица

Темељ римског друштва била је породица – латински *familia*. Она је обухватала, осим родитеља и деце, и породице одраслих синова, штићенике (клијенте) и робове. Римско друштво је било строго патријархално. Глава сваке породице био је *pater familias* – отац породице, њен најстарији мушки члан. Он је био неоспорни господар, а имао је чак и власт над животом и смрћу својих синова и кћери, што је примитивно, али чему је требало много времена да постане мртво слово на папиру. У једном смислу *pater familias* никад није изгубио своју власт над животом и смрћу: кад је дете било рођено, он сам, не нужно у договору с мајком, одређивао је хоће ли оно живети или бити изложено да умре. Убиство деце је у стара времена било примењивано и међу сиромашнима и међу богатима: први су ограничавали број уста која је требало нахранити, а други број наследника. Отац је одлучивао о склапању бракова својих синова и кћери, те признавао законитост рођене деце. Отац је могао своје синове продати у ропство. Након његове смрти наслеђивао га је најстарији син или мушки члан фамилије. Убиство оца се у Риму сматрало најгорим могућим злочиним.

Углед Римљана се ценио по пореклу, па су зато римске патрицијске породице чувале портрете својих предака у посебном кућном светилишту. Обичај преузет од Етрураца је био и да се покојницима узима воштани одливак лица, по којима би правили њихове бисте.

Римско васпитање

Римска традиција обилује причама о јуначким делима, храбрости, једноставности, врлини и жртвовању предака за домовину. Слично Спартанцима, ни Римљани нису пуно пажње посвећивали уметности, али су зато имали развијен осећај за право. Најстарији римски законик био је записан на каменим плочама и зато назван Закоником дванаест таблица. На њему је било записано обичајно право. Римски правници су се често позивали на овај законик и, иако оригинал није сачуван, текст законика је у целости реконструисан. Млади Римљанин је постајао одрастао човек са шеснаест година; тада би обријао прву браду и обукао мушку тогу, а отац би га поносно представио на Форуму. Од младог патриција се очекивала политичка каријера. Своје је ставове требао ваљано да образложи и аргументовано да заступа, а за то је било потребно умеће говорништва. Говорништво (реторика) је било темељ образовања младог Римљанина, уз основну подуку из математике, читања и писања. Каријера би почела службовањем у војсци, где би млади патриције био додељен искусном војсковођи или команди као помоћник, и тако стекао основна војна знања. Након службе у војсци могао се кандидовати за ниже магистратуре и напредовати. Млада Римљанка, патрицијског рода, би, напротив, била одгајана да постане супруга и мајка. Сматрало се културним и пожељним манирима да удата Римљанка, без обзира на имовно стање супруга, сам тка и преде, док је искључиво у њеном делокругу била контрола кућних послова које је обављала послуга.

Римљани су велику пажњу посвећивали раскошним гозбама. Оне су се одржавале свакодневно, а на њима су, осим домаћина, учествовали и њихови пријатељи и гости. Осим разноврсних јела и пића на гозбама су свирали музичари, наступали разни плесачи и остали забављачи. Римљани нису користили столице него су лежали на посебним лежачкама с којих су дохватили храну са стола и јели рукама.

Архитектура

Римљани су нарочито развили грађевинарство, о чему нам сведоче остаци многобројних грађевина на читавој територији Царства. Рим је био повезан бројним путевима, па отуд и изрека да сви путеви воде у Рим. Град је бројао више од милион становника. Био је пун лепих палата, тргова, купатила и амфитеатара. Јавне зграде су се налазиле око Форума. После великих победа Римљани су дизали тријумфалне капије или славолуке. За борбе гладијатора грађени су амфитеатри, чија је арена елипсастог облика окружена степенасто поређаним седиштима. Најпознатији је Колосеум у Риму, који је могао да прими око педесет хиљада гледалаца. Огромне су биле и терме, јавна купатила; у оквиру њих су се налазиле библиотеке и галерије слика. Један од најчувенијих римских архитеката био је Витрувије, писац дела О архитектури. То је књига од архитектонској вештини, са подацима о градњи кућа, храмова, позоришта, купатила и водовода. Римљани су се истицали у изради рељефа на којима су приказивани разни историјски догађаји. Тако су на Трајановом стубу у Риму приказани у спиралном завоју најважнији догађаји из његове владавине. Римско сликарство је сачувано преко остатака мозаика и фресака, којима су украшавани подови и зидови. Нарочито су добро очуване фреске откривене у Помпеји, затрпаној у ерупцији Везува 79. г.п.н.е.

У римске градове воду су доводили водоводима из десетина километара удаљених извора. Међу највеће подухвате у градитељству убраја се градња аквадуката, који су служили и као мостови и као водоводи.

Да би се римска војска брже кретала с једног места на друго, Римљани су пуно пажње посвећивали градњи путева – систем путева је био такав да су се сви завршавали у Риму. Путеви су им били веома квалитетни, готово сви поплочани, са миљоказима са стране. Најстарији поплочани пут био је Апијев саграђен 12. г.п.н.е; водио је од Рима до Капуе и био дуг 220 км.

Гладијатори

Гладијаторске игре Римљани су преузели од Етрураца. Неким гладијаторима је борба била позив, други су на њу били присиљени: ратни заробљеници, робови и осуђени злочинци. Имали су различите мачеве, штитове и кациге, могли су бити оклопљени, борити се с коња или у колима, имати трозубац, мрежу или ласо. Борили су се једни против других или против дивљих животиња. Било је чак и жена гладијатора. Игре су се оглашавале неколико дана унапред, а места су се и продавала. Биле су то кржаве представе; Грци су их се гнушали, али су их Римљани са одушевљењем гледали. Ако је гладијатор преживео више борби могао је бити отпуштен из службе. Као доказ изласка добијао је дрвени мач – гладијус.